

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Иван **Рашков** Кръстанов (СУ „Св. Климент Охридски” – Богословски факултет) относно представения дисертационен труд на задочния докторант **ЙОРДАН КОНСТАНТИНОВ ИВАНОВ**

АРХИМАНДРИТ ЙОСИФ (ИВАНОВ)

на тема:

ЦЪРКОВНОТО СЛУЖЕНИЕ В МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА (ДУХОВНО-ПАСТИРСКИ ПОДХОДИ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ)

за присъждане на образователната и научна степен **доктор** в област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4. **Религия и теология (Пастирско богословие)**

Предложеният от кандидата дисертационен труд е в обем от **251** стандартни печатни страници и включва: **Предговор**, **Списък** на съкращенията, **Списък** на таблиците, **Увод**, **Четири** основни глави с подточки, **Заключение**, **Използвана литература** (общо **152** заглавия) и **Приложения (8 броя)**. Наученият апарат се състои от **156** бележки под линия. Авторът прилага и **Декларация** за авторство на своето съчинение. Приложени са и **три** публикации по темата на дисертацията (само една от тях е публикувана, другите две са под печат).

В **Предговора** (с. 5-6) авторът посочва мотивите за разработката на избраната от него тема: *„в наши дни, както никога досега, вследствие на повсеместната апостасия хората имат нужда от Църквата като пътеводна светлина към Царството Небесно. ... Лишените от свобода са особена категория страдащи в света заради извършените от тях грехове.*

Православната църква не може и не трябва да остане равнодушна към съдбата на тези хора.” Необходимо е, както изтъква дисертантът, *„свещенослужителят или мирянинът, получил благословието на Църквата за служение в местата за лишаване от свобода, да познава правилата и принципите на `затворното служение` и какво да очаква в затвора”*. В тази връзка се отбелязва, че *„... в нашата страна няма почти никакви богословски материали по темата, а нуждата от такова пособие е належаща.”* В своя труд архим. Йосиф *„представя един балансиран богословски материал, който да бъде в помощ на желаещите да изпълнят своя християнски дълг в местата за лишаване от свобода и който съдържа основните компоненти, касаещи това специално пастирско служение на Църквата”*.

В **Увода** (с.11-16) е направена кратка ретроспекция на оскъдната литература на български език по разработваната тема. Въз основа на богат фактологичен материал се изтъква, че *„тези специални пастирски служения на Църквата в местата за лишаване от свобода не са разгърнати в нужната мярка”*. Направен е и кратък обзор на служението в местата за лишаване от свобода от страна на Московската патриаршия, Гръцката православна църква, Румънската православна църква, както и организацията на православните капелани в САЩ. Във връзка със спецификата на *`затворното служение`* и липсата на систематически и практически насоки и помагала авторът с основание отбелязва: *„моят личен многогодишен опит като свещенослужител в затворите ме доведоха до идеята за написването на настоящата дисертация на тема „Църковното служение в местата за лишаване от свобода (духовнопастирски подходи и методологически проблеми)”*.

По отношение **актуалността на темата** авторът с основание определя дисертационното си съчинение като *”нужно и навременно за удовлетворяване поне на част от информационния вакуум за дейността, методите, средствата и обосновката на капеланското служение в местата за лишаване от свобода”*.

В **обекта** на изследването са включени капеланските служения на Църквата и в частност служението в местата за лишаване от свобода (затвори, затворнически общежития, арести и институции за настаняване на малолетни и непълнолетни нарушители на реда). Отеделено е място и на Института на *`пробацията`*, като нова алтернативна форма на наказанието *`лишаване от свобода`* и *„още неразработена нива за духовно обгрижване от страна на Църквата”*. Към **предмета** на разработената тема авторът правилно се спира на различните типове лишени от свобода, служителите в пенитенциарната система и препоръчителните пастирски подходи към тях, моралните, интелектуални и психологически изисквания към свещенослужителите и доброволците, желаещи да служат в пенитенциарните институции. Направени са и конкретни изводи и препоръки за усъвършенстване на документално-нормативната база на БПЦ по отношение на концепцията и методологията за работата на духовенството в местата за лишаване от свобода.

С оглед особеностите на предмета, авторът е използвал различни по своята специфика емпирични и социалнопсихологически методи: анализ, синтез, психологическо портретиране, дедуктивният и индуктивният методи, както и компаративният и компаративно-историческият метод.

В **Първа глава** (*Богословско основание и история на църковното служение в местата за лишаване от свобода*) (с. 17-40) дисертантът прави

исторически обзор на грижата за лишените от свобода от старозаветната епоха до наши дни. Сполучливо са приведени много старозаветни текстове, които определят и арсеналът от наказания за извършените престъпления. В конкретен богословски план авторът посочва *`любовта`* като най-мощен двигател за служението на ближните. Въз основа на текста от св. ап. и ев. Матей 25:31-46 е направен изводът, че *„един от изрично посочените критерии, за да бъде причислен някой към стоящите отдясно на Отца, е оказването милост на лишените от свобода.“* В тази връзка е посочена и *„главната задача на пенитенциарния свещенослужител - довеждането на лишените от свобода и персонала на затвора при Бога“*. Направен е и кратък исторически обзор на пенитенциарната система в България и отношенията ѝ с Църквата през различните исторически периоди.

Във **Втора глава** (*Пастирското служение в местата за лишаване от свобода в условията на нашата съвременност*) (с. 41-71) е разгледан въпросът за организирането на богослужението в затворническите параклиси и пастирските трудности в местата за лишаване от свобода. Отделено е специално внимание на *`затворническата субкултура`* и нейното влияние върху лишените от свобода. Направен е сполучлив анализ на този *„затворен свят, със свой език, свое деление на рангове, със свои закони и правила“*. Авторът прави характеристика и на определени *`Принципи на мисионерското служение в местата за лишаване от свобода`* и стига до вярното заключение, че *„затворническият свещенослужител е призван да се грижи за душата на законопрестъпника и да възприема неговото наказание като средство за вътрешно пречистване, а не като отмъщение за стореното от него“*. Конкретно се спира и на *Личността и задълженията на затворническия свещеник (капелан)* и стига до извода, като отбелязва: *„Божият служител идва при тях (затворниците) не в качеството на блюстител на човешките закони, а като смирен проповедник на всеизцеляващата благодат.“*

В **Трета глава** (с.71-91) (*Пенитенциарната система в България и отношенията и с Църквата. Ролята на миряните в местата за лишаване от свобода*) са разгледани целите и задачите на Българското законодателство във връзка с изпълнение на наказанието *`лишаване от свобода`*, основната

концепция на което се заключава в това, че „изпълнението на наказанията не може да има за цел причиняване на физическо страдание или унижаване на човешкото достойнство на осъдените.” Правилно е разгледан и въпроса за православно образование в МЛС и ролята на миряните в него, както и покаянието и изкуплението като основа на наказанието според Църквата.

В **Четвърта глава** (с.92-144) дисертантът разглежда спецификата на различните Видове учреждения в пенитенциарната система, както и възникващите духовни предизвикателства за пастира в тях. Като дългогодишен пенитенциарен свещенослужител в единствения в България затвор за непълнолетни момчета в град Бойчиновци авторът, архим. Йосиф, стига до правилния извод, отбелязвайки: „Затворническият капелан трябва да помни, че извършителите на престъпления в психологически и поведенчески план са твърде разнообразна и трудно поддаваща се на типологизация група лишени от свобода. Подходите към тях трябва да са по-скоро индивидуални в зависимост от интелектуалното и културното ниво, като се отчита извършеното престъпление и нивото на агресия.”

Заключението (с. 145-147) `определено` не отговаря на утвърдените критерии като структурна част, в която трябва да бъдат посочени постигнатите резултати от изследването, като изводи и приноси! Крайните изводи-приноси от изследването са посочени (**в три точки**) в края на Автореферата `Основни научни приноси на дисертацията`. Авторът е направил кратки изводи и заключения след всяка глава.

На много места в дисертацията са дадени много дълги цитати – с. 63, 65,66,104,114,115,121,123-124. Нещо, което не се препоръчва в един дисертационен труд! На някои от тях авторът би могъл да предаде в резюме съдържанието им, като запази основната мисъл.

На много места в критичния апарат под черта има неточно и непълно цитиране на ползваната литература – бел.6, с. 18; бел.8, с.21; бел.15, с.25; бел.21, с. 31; бел.23,24 и 26, с. 33 и на други места!

Не е посочено някои цитати откъде са взети – с. 82, 161-162, 163-165 и други.

Към всички цитирани интернет-източници не е отразена датата на ползване!

Не е прието да се започва ново изречение или абзац с цитат, каквито има на много места в дисертацията – с. 67, 76, 103, 105, 106, 108,109,111-112, 114, 115 и др.

На много места (преди разработката на съответния въпрос) се започва с изразите: „*в настоящата глава са разгледани...*”, „*направен е опит...*”, „*обърнато е внимание...*” и др. Подобни изрази са подходящи за отразяване на изводите от разглеждания проблем или въпрос.

Всъщност обема на дисертацията е 148 страници. Останалата част до 251 с. са 8 Приложения, които, в една или друга степен, имат отношение към разработваната тема. Но на някои от тях авторът би могъл да предаде основната концепция в резюме.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ОЦЕНКА

Няма нищо съвършено на този свят! Независимо от посочените забележки и пропуски, от които авторът, надявам се, ще си вземе поука в по-нататъшната му научно-изследователска работа, ако продължи да се занимава с такава, той притежава научен потенциал, усърдие и дисциплинираност. И нещо, което е много важно и трябва да се отчете – дисертантът е разработил своята тема, до голяма степен, и въз основа на своя пряк контакт с лицата, лишени от свобода, като дългогодишен пенитенциарен свещенослужител. Дисертационният труд на архимандрит Йосиф има своите достойнства и попълва една ниша в БПЦ по отношение спецификата на капеланското служение в България..

Подкрепям и си позволявам да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на **архимандрит Йосиф** (Йордан Константинов Иванов) (образователната и научна степен `доктор` по професионално направление 2.4. `Религия и теология` (**Пастирско богословие**)).

София, 14 април 2015 г.

Доц. д-р Иван **РАШКОВ**

/...../